

Ievadam: „**Vēsture runā savā valodā.**” 1919. gada 19. janvārī Liepājā notiek pirmās demokrātiskās pašvaldības vēlēšanas. Vairākumu domē - (43 vietas) iegūst sociāldemokrāti. 1920. gadā par savu veikumu divos gados tiek publicēts neliels izdevums „Divi gadi Liepājas pilsētas saimniecībā.” **Īpaši pieminams, ka pirmā nodaļa veltīta darbam izglītības jomā.**

Pilsētas Izglītības Nodaļas darbība.

Vācu okupācijas varai likvidējoties 1918. gada rudenī, visas izglītības iestādes atkal pārgāja pilsētas rīcībā. 1919. gada janvārī pie Pilsētas Valdes nodibinājās sevišķa IZGLĪTĪBAS NODAĻA, kurai bija sekoši: galvenie uzdevumi: a) uzturēt jau pastāvošās pilsētas izglītības iestādes; b) gādāt par jaunu atvēršanu un c) skolas iekārtot uz gluži jauniem pamatiem, kā to prasa notikušās pārmaiņas Latvijas politiskā un sabiedriskā dzīvē. S t r ā d n i e k u k u frakcijai te pievienojās vēl viens svarīgs uzdevums: pārvērst pašu izglītības lietu no mantīgo šķiru monopola par tautas piederumu. dodot iespēju visplašākām nemantīgo aprindām tikt pie izglītības; visiem līdzekļiem veicināt šo aprindu kulturālā līmeņa pacelšanu.

Ka mantīgajām šķirām maz rūpēja un arī tagad nerūp darba ļaužu izglītība, to būtu lieki vēl sevišķi te uzsvērt. Buržuāzijai ir vajadzīgi nevis izglītoti un saprātīgi strādnieki, bet padevīgi vergi, kuri ļaujas sevi izmantot un ir pietiekoši tumši, neattīstīti un neapzinīgi, lai neizrādītu pretestību tam. Par cik buržuāzijai ir nepieciešami mācīti un tehniski izglītoti spēki, par tik viņa šīs prasības rauga apmierināt, padarot skolas un attiecīgas zinību nozares pieejamas galvenā kārtā saviem un sev tuvu stāvošu aprindu bērniem. Strādnieku un nemantīgo turpretī kā bāreņiem zem ļaunās pamātes gādības, vajadzēja vienmēr apmierināties ar zinību

druskām, kalt Bībeles pantus un katķisma peršas par paklausību tiem kungiem, bīties Dievu un stāvēt kaktā...

Strādniekam no buržuāzijas redzes viedokļa nevajag zināt, ka cilvēks, pateicoties zinātnes pētījumiem, iekaro visu pasauli un var kalpināt savā labā aklos dabas spēkus! Pasargi Dievs, ja strādnieku bērni, piesavinādamies tamlīdzīgas atziņas zinātnes laukos, vēlāk tos sāktu attiecināt arī uz pašu cilvēku sabiedrisko iekārtu un mantīgo ir nemantīgo savstarpējām sociālajām attiecībām. Strādnieki tad drīzi vien sāktu saprast, ka arī viņi ir bijuši vienīgi akls izmantošanas un izsūkšanas objekts priekš valdošās buržuāzijas un pagērēt sev vienādas tiesības sabiedrībā un vienlīdzīgus labumus no kultūras un zinātnes ieguvumiem. bet tas jau var nopietni apdraudēt pilsonības kundzības pamatus!

Piemēra dēļ aizrādīsim uz pirms kara apstākļiem.

...Baltijas guberņās tad pastāvēja vien- un divgadīgas pirmmācības skolas ar 3 – 4 gadu mācību kursu, kurš līdzinājās apm. agrāk vidus skolas p i r m a i (zemākai) klasei. Šīs skolas pat nebija visiem pieejamas bez maksas un viņu programma nebija saskaņotas ar augstāka tipa (vidus) skolām. Šīs skolas pat nebija visiem pieejamas bez maksas un viņu programma nebija saskaņota ar augstāka tipa (vidus) skolām. Pāreja uz pēdējām pirmmācības skolu bez eksāmena un sevišķas sagatavošanās (piem. valodās) n e b i j a i e s p ē j a m a.

Turīgu vecāku bērnus šie trūkumi, protams, neatturēja no skolas. Tie mācījās reālskolā, ģimnāzijā vai citā kādām no vidus mācības iestādēm. Viņu vecāki varēja samaksāt augstākas skolas naudas par šo skolu apmeklēšanu, kas nebija pa ķešai vienkāršam strādniekam. Un tā kā valstī un pašvaldībās visa vara atradās mantīgo šķiru rokās, tad viņi ar negādāja pat to, lai strādnieka bērnam šo skolu apmeklēšana taptu iespējama par brīvu, uz sabiedrības rēķina. Izglītība un skolas mācība bija tad vārda tiešā nozīmē t u r ī g o š ķ i r u p r i v i l ē ģ i j a.

Tam pievienojās vēl klāt kādas nebūt valdošas grupas patstāvīgi nolūki. Tā krievu valdība noliedza skolās mācības pasniegt mātes valodā. bet vācu okupācijas laikā savukārt no skolām tika pagērēts, lai tās izaudzina vāciski domājošus un vācu lietai padevīgus pilsoņus. No skolām tika padzīti krietnākie spēki un to vietā ieliktas personas, kurām gan bija labi sakari ar okupācijas varas vīriem, bet bez pietiekošām zināšanām pedagoģiskā laukā. Sekas no tam bija tās, ka bērni neauglīgi tikai nosita laiku, svešā valodā un īsā laikā iemācīties nekā nepaspēja. Sevišķi vācu okupācijas laikā daudz bērnu pavisam palika bez skolas, jo skolā iet nebija nozīmes. Cik bēdīgā stāvoklī tad bija nokļuvušas mūsu skolas, to pierāda jau tas apstāklis, ka no 10 pārņemtām pilsētas skolām tikai divās bija latviešu nodaļas. Un tas sakāms par Liepāju, kur iedzīvotāju vairums tanī pašā laikā – 52% - bija l a t v i e š u!

Ņemot vērā augšā sacīto augšā sacīto, Pilsētas Domes strādnieciskā frakcija dabūjuse savās rokās noteicošo varu pilsētas saimniecībā, nevarēja nepieņemt skolu jautājumam un vispār izglītības lietai s e v i š ķ u vērību. Tiešām pa šiem diviem gadiem, neskatoties uz ārkārtīgi nelabvēlīgo situāciju, aprobežotiem līdzekļiem pilsētas kasē un par spīti p i l s o ņ u k u n g u s l e p e n a j ā m c e r ī b ā , ka kara radītā sabrukuma apstākļos sociāldemokrātiskajam vairākumam Domē vispār būs maz sekmju praktiskā darbībā, - jāatzīst, ka taisni izglītības laukā skolu jautājumā ir paveikts m i l z ī g s d a r b s un iegūti tie vislielākie panākumi. Interesanti ir tas, ka pilsoņu kungiem pret Izglītības Nodaļas darbību nav bijis nekā lietišķa ko iebilst, kaut gan citādi, kaut gan citādi viņi tagad cenšas izmantot to vismazāko nieku iz pilsētas saimniecības visādu nepamatotu aizdomu modināšanai pret strādniecisko frakciju vēlētajū acīs. Ar nepareizu apstākļu apgaismošanu pilsoņi varas sagrābšanas nolūkā grib radīt sabiedrībā nepareizus slēdzienus un greizus uzskatus par to, kas īstenībā ir. To lai ievēro Liepājas strādnieki un vispār

demokrātiskie pilsētas vēlētaji un ir gatavi stādīt pretī katrai pilsoņu kliķes demagoģijai skaitļus un datus pareizā apgaismojumā no līdzšinējās demokrātiski vēlētas Pilsētas Domes darbības...

Tikai vienu iebildumu iedrošinājās celt mūsu pilsoņi skolu lietā pret strādnieku frakciju, - ar savu uzstāšanos pret Domes lēmumu par reliģijas mācības izslēgšanu no skolas programmas. Protams, ka te viņi aizstāvēja reakcionārus un atpakaļrāpulu uzskatus, par ko strādniecības frakcijas Izglītības Nodaļas darbiniekiem vismaz iemesla būtu uztraukties.

Šis lēmums kļuva iespējams, tikai pateicoties soc. dem. vairākumam Domē, bet vēlāk tas bija cēlons asam konfliktam ar Izglītības ministriju un tā saucamiem „ticības kariem” 1920. gada pavasarī Liepājā.

Šeit jāaizrāda, ka strādnieciskā frakcija, taisīdama šādu lēmumu, ar to negribēja vis apvainot kāda reliģiozās jūtas jeb aprobežot vienas daļas pilsoņu pārliecību ticēt, kam viņi to atrod par iespējamu. Sociāldemokrāti skolu dzīvē gribēja pieturēties tikai pie tā paša, ko viņi raksta savā programmā un proti, ka ticības mācība nevienam nav uzspiežama, bet ka tā ir katra privāta lieta. Pie tam nebija izslēgts, ka ticības mācība uz vēlēšanos varēja pasniegt ārpus programmas un par privātu atlīdzību. Strādnieciskā frakcija tikai domāja, ka to nevarēja darīt par pilsētas līdzekļiem. kuri nāk no visas sabiedrības un, ka šos līdzekļus nevar izlietot vienas vai otras reliģijas propagandai skolā par labu.. Kamēs par to stāvēsim, to zināja visi vēlētaji jau vēlēšanu laikā. Ja pilsoņu kungi par to uztraucās, tad tas ir dabīgi, jo vēl vairāk viņus uztrauca tas, ka sociāldemokrāti vispār varēja iegūt vairākumu 1919. gada vēlēšanās.

Prasību pēc laicīgas skolas patiesi demokrātijas cīnītāji vienmēr un visur ir atbalstījuši vai vēl tagad par to karo.

Tikai 1920. – 21. mācības gadā Liepājas Pils. Valde bija spiesta piekāpties valdības rīkojumam priekšā un ievest ticības mācību arī savās skolās priekš tiem, kuri no tās neatsakas. Tas bija pēc tam, kad pilsoniskais vairākums attiecīgu lēmumu izdabūja cauri Satversmes Sapulcē.

Ka pilsētas Izglītības Nodaļa sākumā varēja ievērot visstingrākās demokratiskās prasības, stājoties pie pilsētas skolu pārorganizēšanas uz jauniem pamatiem, izskaidrojams ar to, ka zināmā mērā tā varēja teikt patstāvīgu ceļu.

Visā Latvijā Liepāja bija pirmā, kurai bija iespēja ķerties pie šī darba, jo attiecīgas valdības iestādes savus plānus un projektus vēl nebija paguvušas izstrādāt. Izglītības ministrijas pieņemtas vispārējas programmas toreiz vēl nebija. Tāpat bija jāizstrādā stundu plāns un pasniedzamie priekšmeti jāsadala savā starpā. Nebūs pārspīlēti teikt, ka tikai sociāldemokrātijas darbinieki bija spējīgi uz tādu radikālu soļu speršanu un ka, ja Domes vēlēšanās uzvarējuši pilsoņi un pilsētas Izglītības Nodaļā sēdētu viņu diplomētie darbinieki, - tie i ne pirksta nebūtu pakustinājuši skolu lietās, bet gan mierīgi nogaidītu uz rīkojumiem „no augšas” vai kamēr dienas gaismu ieraudzīs attiecīgais skolu likumprojekts. Pateicoties sociāldemokrātiskās frakcijas darbinieku enerģiskai rīcībai tautas izglītības lietās, Liepāja tika pie labi nostādīta tautskolu tipa – pamatskolas. Viņa deva arī vienu otru ierosinājumu Izgl. ministrijas vēlākiem projektiem.

Bez vispārējas programmas paplašināšanas un ievērojami pavairojot vērtīgāko mācības priekšmetu stundu skaitu, pilsētas Izglītības Nodaļa arī ievada dažus pavisam jaunu mācības priekšmetus, pēc kuriem jau sen bija sajūtama spiedoša vajadzība. Tādi, piemēram, ir: apkārtnes mācība, zīmēšana un rokdarbi. Blakus vācu un krievu valodām, tagad pasniedz arī angļu valodu. Kā mācību

valoda tiek lietota m ā t e s v a l o d a pie kam cittautiešu skolās tiek pasniegta arī latviešu valoda.

Kā jaunievedums uzskatāma zēnu un meiteņu k o p m ā c ī b a, kā tas ir Vakar –Eiropas demokrātiskās valstīs. Ar to ir pārvilkta strīpa pāri pilsonības v i l t u s m o r ā l e i par tādas skolas iekārtas kaitīgumu. Zēni un meitenes tagad jau priekšlaikus pierod pie savstarpējas sabiedrības un mācās viens otru pazīt kā cilvēku, ne tikai kā pretēja dzimuma locekli.

Tāpat jaunas ir pašas mācību pasniegšanas m e t o d e s; proti: viss mācības darba smagums gulstas uz s k o l o t ā j u un mācīšana pa lielākai tiesai iziet uz b ē r n u s e k m ī g u n o d a r b i n ā š a n u k l a s ē. Ar to agrāk praktizētā uzdošana mājās mācīties ir zināmā mērā novērsta. Tādas uzdošanas nebija nekas vairāk, kā bērna mocīšana; agrākā skola bija „kalšanas” skola. Lai bērnu vecāki neuztraucas, redzēdami, ka bērniem mājās tiek uzdots maz. Par tagadējās mācīšanas metodes, kā arī kopmācības lietderīgumu katris var pārliecināties un daudzi, kuri sākumā skatījās ar lielu neuzticību uz visu to tagad savus ieskatus ir jau mainījuši.

Tādi jaunievedumi un mācības programmas ievērojama paplašināšana savukārt pagērēja, lai arī skolas laiks tiktu p a g a r i n ā t s. Pārņemtās skolas tika pārdēvētas tika pārdēvētas par p a m a t s k o l ā m ar s e š g a d ī g u m ā c ī b a s kursu, kurš sniedz apmēram tikpat daudz zināšanas, kā agrākās vidusskolas 4 klases jeb kādas bija piem. agrākajiem tautskolotājiem.

Tekošā mācības gadā tiek ieviesta vēl viena s a g a t a v o š a n a s k l a s e, kurā māca bērni no 7 – 8 gadiem. Šī ir viena no valdības skolu likumā paredzētām pirmskolas klasēm. Mācīšana un audzināšana šajās klasēs tiek vesta pēc b ē r n u d ā r z u p r i n c i p i e m un m e t o d ē m.

Lai skolas tiešām padarītu pieejamas visplašākām masām un katram trūcīgajam, tad skolas apmeklēšana ir g l u ž i p a r b r ī v u. Maksa tiek ņemta vienīgi no ārzemniekiem un laucinieku bērniem. Mazturīgo vecāku bērni bez tam vēl saņem par pilsētas līdzekļiem iegādātas un par brīvu visus vajadzīgos m ā c ī b a s l ī d z e k ļ u s.

1919. gadā tika izsniegta visiem skolēniem b r o k a s t ī s z u p a p a r b r ī v u, kuru pārtrauca, kad amerikāņu Sarkanais Krusts ēdināšanu uzņēmās uz sevīm.

Sākot ar 16. dec. 1920. g. tiek izsniegta katram skolēnam s i l t a t ē j a un b a l t m a i z e p a r b r ī v u. Pilsētai tas izmaksā ap 360. 000 rubļus vienā mēnesī. Tāpat Izgl. Nod. kopā ar pilsētas Apgādības Valdi ir ievedusi b e z m a k s a s ā r s t a p a l ī d z ī b a s s n i e g š a n u s k o l ē n i e m; visi mazturīgie saņem arī zāles no pilsētas slimnīcas aptiekas p a r b r ī v u. reizi nedēļā skolas apmeklē skolu ārsti, divas reizes gadā tiek tie izdarīta skolas skolēnu pamatīga izmeklēšana veselības ziņā, bet rezultāti tiek ierakstīti sevišķās veselības loksnes, priekš katra skolēna atsevišķi. Kuru katru dienu skolēnam ir tiesība griezties pie attiecīgā skolas ārsta mājās pēc medicīniskas palīdzības. Divreiz mēnesī skolēniem tiek dota iespēja apmeklēt pirti p a r b r ī v u; trūcīgie dabū arī z i e p e s u z p i l s ē t a s r ē ķ i n a.

Lai tuvinātu skolu un māju un iepazīstinātu skolēnu vecākus ar jaunākām audzināšanas metodēm un mācīšanas principiem, jau pirms valdības likuma izdošanas Izgl. Nod. nodibināja pie visām Liepājas pilsētas pamatskolām v e c ā k u k o m i t e j a s. Tagad šīs vecāku komitejas uz izdotā likuma pamata ietilpst pastāvošās s k o l u p a d o m ē s. bet lai skolu audzēkņus sagatavotu sabiedriskai dzīvei un izaudzinātu

no tiem derīgus sabiedriskus darbiniekus, tad pie dažām pilsētas skolām pastāv nodibināti skolēnu pašizglītības pulciņi.

Okupācijas laikā mantoto mazāk spējīgo skolotāju vietā Izglītības nodaļa ir centusies saistīt krietnākus spēkus.

Tie visi ir jaunievedumi, kurus nepazina agrākās pilsētas skolas, kad strādniecībai piedalīties pilsētas pašvaldībā laupīja aprobežotais vēlēšanu likums.

Tagadējā pilsētas Izglītības Nodaļa ir darījusi gluži pareizi, kad pamatskolas, kuras stāv vistuvāk nemantīgajām aprindām, centusies nostādīt vislabāk. Tagadējām pamatskolām ir ierādītas labākas ēkas, kuras atradās pilsētas rīcībā. Šo divu gadu laikā tur izdarīti plaši remontu darbi, telpas ievērojami paplašinātas, ierīkoti gaiši logi pēc visiem veselības noteikumiem. Strādnieku bērni, kuri šīs skolas apmeklē, tiešām nu var justies kā skolā. Strādnieku bērni, kuri šīs skolas apmeklē, tiešām nu var justies kā skolā, bet nevis kā kādā kazarmē. Kur viņa gars tiek smacēts un notrulināts. Vai pilsoņu kungi būtu par to parūpējušies? Pagātnes piedzīvojumu rāda, ka tas nebūtu noticis. Un ja viens viens otrs progresīvāks soli arī būtu ticis no viņiem izvests dzīvē, tad tikai tamdēļ, lai nākamās vēlēšanās nevarētu tiem gluži pārmest, ka viņi itin nekā nebūtu gribējuši darīt vispārības labā.

Latviešu skolu skaits samērā ar cittautiešu skolām pa šiem diviem gadiem ticis attiecīgā kārtā pavairots. Šobrīd mums ir 11 latviešu pamatskolas un 8 cittautiešu – pavisam kopā tā tad 19.

Noslēdzot šo pamatskolu raksturojumu, pievedam sekošu tabeli, kur visskaidrāk un ar skaitļiem parāda to darbu, ko pilsētas Izglītības nodaļa paveikusi tik īsā laikā par t a u t s k o l a s nostādīšanas:

<u>Mācības</u>	<u>skolu</u>	<u>klašu</u>	<u>to starpā</u>	<u>skolnieku</u>	<u>to starpā</u>
<u>skolotāju</u>					
<u>gads</u>	<u>skaits</u>	<u>skaits</u>	<u>latviešu</u>	<u>skaits</u>	<u>latviešu</u>
<u>skaits</u>					
				skaits	
1918/19	14	90	39	3174	1358
142					

Bez svarīgā uzdevuma, piegriezt sevišķu uzmanību tautas masām vistuvāk stāvošām pamatskolām, Izgl. Nod. bija sarūpējusi arīdzan atrast iespēju turpināt izglītību tiem, kuri to vēlas, bet nespēj iestāties pastāvošās vidusskolās līdzekļu trūkuma dēļ.

Tanī nolūkā 1919. g. tika atvērta bij. meiteņu ģimnāzijas telpās p i l s ē t a s v i d u s s k o l a (Reālģimnāzija) ar latviešu, krievu un vācu mācības valodām. 1920. – 21. māc. gadā šeit jau mācās 560 skolēnu pie 31 skolotāja; klašu skaits 18. Tā kā skolu apmeklē arī turīgu vecāku bērni, tad no viņiem tiek ņemta samērā lēta maksa 400 rbļ. gadā, kas no maksāt nespējīgiem nav jāmaksā. Tādu šobrīd ir vairāk kā par 100.

Skolā sevišķi labi nostādīti fizikas, ķīmijas un dabas zinības kabineti. Pamatskolu beigušie tiek uzņemti bez pārbaudījumiem.

Kā jau minēts, okupācijas laikā daudzi bija spiesti skolu neapmeklēt jeb nepaspēja to nobeigt. Lai tādi nepaliktu pavisam bez skolas izglītības, tad

pils. Izgl. Nod. savas darbības sākumā kopā ar Liepājas Izgl. Biedrību ierīkoja vakaru p a p i l d u s k o l u, kurai pilsēta deva līdzekļus; to apmeklēja ievērojams skaits audzēkņu.

Tāpat lai sniegtu tālāku izglītību arī tiem, kuri nobeiguši pamata vai vidus skolu, bet nav varējuši apmeklēt augstskolu, 1919 – 20 skolas gada sākumā Izgl. Nod. atvēra T a u t a s K u r s u s pēc Tautas Augstskolas parauga, ar trim nodaļām: juridisko – ekonomisko, vēstures – filozofisko un dabas zinību nod. Kursi tika labi apmeklēti.

Pilsēta ir pabalstījusi ar saviem līdzekļiem arī dažas p r i v ā t s k o l a s. Tā viet. meiteņu privātvidusskolai 1918 – 19 māc. gadā izsniedza 21. 012 rub., bet Liepājas L. L. Biedrības vidus skolai 15 000 rub.

Tekošā māc. gadā Izgl. Nod. varējusi vēl lielāku vērību piegriezt ā r p u s s k o l a s i z g l ī t ī b a i.

Tā ierīkotas divas p ē c s k o l a s: viena Vec – Liepājā ar. apm. 200 un viena Jaun – Liepājā ar apm. 300 apmeklētājiem. Tā kā prasības vēl nav pietiekoši apmierinātas, tad iekustināts jautājums par t r e š ā s p ē c s k o l a s atvēršanu Jaun – Liepājā.

T a u t a s k u r s u organizēšana nodota strādnieku arodu biedrību Centrālajam Birojam, kādam nolūkam pilsēta atvēl 25. 000 rub. Kursu telpas ierādītas vienā no pils. pamatskolām, Suvorova ielā 5.

T e h n i s k a v i d u s s k o l a s (Tehnikums) atvērta ar Izgl. Nod. līdzdalību tekošā mācības gadā bij. Nikolaja ģimnāzijas telpās, to uztur valdība. Skolā pastāv divas nodaļas: komerciālā un tehniskā ar mašīnu, tehnoloģisko, elektrotehnisko, kuģu mehānisko un kuģu būvniecības nozarēm. Pamatskolu beigušos uzņem bez pārbaudījumiem. Turpat atvesti vakara kursi, kuros pieņem klausītājus ar zemāku izglītību.

Liep. L. L. B. vidus skolai šogad atkal tiek izsniegta pilsētas malkas par apm. 21. 000 rub. kā pabalsts.

Tuvākā nākotnē Izgl. Nod. sevišķi sprauž sekošus uzdevumus:

- 1) Papildskolas ierīkošana priekš bērniem skolas gados, bet kuri dažādu apstākļu dēļ ir tikuši aizkavēti apmeklēt pamatskolas,
- 2) izvest dzīvē obligatorisku skolas apmeklēšanu,
- 3) skolas v i e n ī b a s principa nostiprināšana un
- 4) m ā c ī b a s l ī d z e k ļ u pavairošana pamatskolām.